

Nordlandsposten 27.2.92

101265

Kort historikk om riksretten

Carl I. Hagens fremstøt for å få stilt justisminister Kari Gjesteby for riksrett fører sikkert ikke fram. Likevel kan det vel være av interesse å se litt på de dommer som tidligere er avsagt av denne domstolen.

Men først noen ord om retts sammensetning. Riksretten består av de faste dommere i Høyesterett og Lagtingets medlemmer. Den eller de anklagede har utskytningsrett. Ifølge Johs. Andenæs «Statsforfatningen i Norge» skal det ved domsavsigelsen delta 5 medlemmer av Høyesterett og 10 av Lagtinget (Grunnlovens paragr. 87). Systemet med at stortingsmedlemmer skal være i flertall har svært svake sider. «Domfellelse eller frifinnelse vil som regel bli en politisk prestisjesak både for de tiltalte parti og for deres politiske motstandere», uttaler professor Andenæs. Riksretten er en særdomstol. Dens kompetanse er eksklusiv. En skal merke seg at dersom tiltalte blir frifunnet for straffansvar, så kan han ikke idømmes erstatningsplikt, selv om erstatningsplikt etter vanlige vilkår skulle foreligge. Ifølge Grunnloven er det Odelstinget som har påtalerett.

De riksrettssaker vi har hatt, har alltid vært reist mot statsråder, aldri mot stortingsmenn eller høyesterettsdommere. I året 1815 - 1845 ble det hele 6

ganger reist tiltale ved riksrett. Den første riksrettssak ble reist mot statsråd Haxthausen for hans forhold i forbindelse med krigen med Sverige i 1814 og konvensjonen til Moss. Saken endte 25.3 1816 med frifinnelse, men ileggelse av saksomkostninger. I 1821 ble statsråd, grev Wedel Jarlsberg tiltalt p.g.a. av tap som statskassen hadde lidd som følge av hans transaksjoner. Dom falt 18.6 1822 og gikk ut på full frifinnelse. I 1921 sak mot statsråd Thomas Fasting for som statsråd å ha beholdt sitt embede som kommandør i marinen og mottatt gasje som sådan. Ved dom av 13.10 1821 ble han pålagt å tilbakebetale den mottatte lønn. Idømt saksomkostninger, forøvrig frifunnet.

Statsråd Jonas Collett ble i 1827 tiltalt ved riksrett for egenmektige disposisjoner. Saken endte 29.10 1827 med frifinnelse. I 1836 ble reist tiltale mot sjefen for statsrådsavdelingen i Stockholm, statsminister Severin Løvenskiold, for at han hadde unnlatt å fraråde kongen å oppløse Stortinget. 2.7 1836. Ved dom av 8.9 s.å. ble Løvenskiold idømt en bot på 1.000 spesidaler + saksomkostninger. Kongen betalte forøvrig boten. Dommen over Løvenskiold synes meget tvilsom. «Løvenskiolds opptreden bunnet i virkeligheten i uten rikspolitisk viten» uttaler Olaf Gjerløw i «Stattholder Severin

Løvenskiold», side 6. Ved dom i riksretten 8.11 1845 ble statsråd J.H. Vogt frifunnet for tiltale i forbindelse med bl.a. en provisorisk anordning.

I 1883 ble det reist tiltale mot statsminister Chr. A. Selmer og hele hans regjering for deres forhold i forbindelse med Kongens nektelse av sanksjon på grunnlovsvedtakelse om statsråders deltakelse i Stortingets forhandlinger. Statsminister Selmer og 7 statsråder ble 1.4 1884 fratrukket sine embeter, de andre statsråder fikk hver en bot på 8.000 kroner. Denne dommen fikk stor statsrettslig betydning. Den dannet nemlig grunnlaget for innføring av parlamentarismen i Norge.

Statsminister i tiden 30.5 1923 til 25.7 24, Abraham Berge og 6 medlemmer av hans regjering, ble i 1926 satt under tiltale ved riksrett. De var tiltalt for at de i mai 1923 hadde gitt en støtte på 25 mill. kroner til Den norske Handelsbank av statsmidler uten Stortingets samtykke, for deretter å ha fortiet støtten, og endelig, fremdeles uten å opplyse om det som hadde funnet sted, å ha fått Stortinget til i april 1924 å vedta en statsgaranti på 15 mill. til Handelsbanken. Den 25.3 27 ble samtlige tiltalte frifunnet.

Høyeste straff som riksretten kan idømme er 10 års fengsel.

John Sand